

Egy vonás a multból.

Az időkörök szintugy hordozzák magukon jellemeiket, mint egyes emberek a magukéit.

Az 1832/36. országgyűlés előtt választmányt nevezett ki Pestmegye, mely Széchenyi és Andrássy György grófoknak, londoni utjok után beadott értesítésük következtében, előkészítendő vala a Pest és Buda közt felállítandó hid tárgyában adandó követi utasítást. Hire járt már, hogy Széchenyi az uj hidon mindenkit meg akar fizettetni. Ez eszme akkoron még legtöbbeknél hátborzongató, némelyeknél éppen hajmeresztő vala. E szerint a bár közóhajtásu pest—budai hid legtöbb kiváltságosainknál, azon régi dialektikai kifogássá vált: concedo maiorem, nego minorem. Egy előkelő tisztviselője a megyének, lángba borult arczczal nyilatkozatá, hogy ő inkább Paksra kerül le átkelni a Dunán, ha Budára menni leendő kénytelen, mintsem nemes létére hidvámot fizessen.

És mégis, Széchenyi Pestmegyébe, melynek szabad-
elvüské már-már tekintélyeskedni kezd a hazában, veté
legtöbb bizalmát s ennél kívánta első ostromba venni terve-
zett hidja közteherviselését. A választmány igen különböző
egyénségekből állott, s köztük olyanokból is, kik a grófnak
nem éppen valának barátai.

Az első ülésben indítványt tesz egyik tagja a választ-
mánynak: kéretnék meg gróf Széchenyi — mert Andrássy
nem vala Pesten — az ülésekbeni részvételre, miután eszme,
terv, nyomozás, nem megvetendő előköltés, mind övé, s

mi tagadás — tárgy-értés is inkább lehet sajátja, mint a választmánynak, melynek tagjai tán *padlót sem tettek vízárkon keresztül soha*, s hidak építéséről is alig tudnak többet, mint mit a rendes mérnök megyehidi költségvetéseiből, mikre aztán *ex cassa domestica miserae contribuentis plebis*, nagylelkűen megszavazták a költségeket — elsajátíthattak: s így a gróf kifejtései és felvilágosításai, a választmányra nézve csak kívánatosak, sőt nélkülözhetetlenek fognának lenni. Az indítvány — ki hitte volna? — szerencsésen megbukott, azon oknál fogva, mert a gróf *nem megyei táblabíró*.

Második nap ülésében, miután az első napi, tárgyszeretlensége miatt eredménytelen lőn, mégis végre elfogadott a tegnapi megújított indítvány, s a gróf meghivatni rendeltetett, de azon óvatos kikötéssel, hogy csak értesítő szavazatja lehessen az ülésekben. Megjelent Széchenyi, azon boru s nyugtalanság jeleivel arczán és huzott szemöldökén, minek bizonytalanság s annak érzete idézett elő azokra, hogyha Pestmegyében vállalata megbukik, keveset fog remélhetni annak sikerére a többi megyéktől is, miután amannak már központiséga is nagy nyomatékkal birt. Némi elfogultsággal ejtette első kifejtéseit, több biztossággal, szilárdsággal a későbbeket, végre szokott lelkesedéssel, plasticitásával és humorával az utolsó felvilágosításokat. — Szép! dicső! hangzott itt is, ott is, a választmány tagjai közt, amint a gróf, tervének üdveit a nemzetre annak létesítéséből eredendő dicsőséget kitárá: „de — itt vállat vont Széchenyi és keserűség s félgunyos mosolylyal folytatá s fejezé be szavait, — de ha ilyesmi üdvöst, szépet, nagyot s dicsőt előállítani kívánunk, bizony kissé *szegre kell akasztanunk* kiváltságunkat, zsebünkhöz nyulnunk és — vámot fizetnünk az új hidon.“

Elhallgatott Széchenyi s pauzált utána néhány perczig a választmány is. Ekkor feláll egy inkább szavakban, mint eszmékben bővös ur, s „noha, ámbátor, ugyan, jóllehet“ concessiva-szócskák egész halmazába burkolván Göthe „*Verneinend Geist*“-ját, hogy tagadása mellett udvariasnak láttassék, bugyogó áradattal magasztalja a vállalat eszméjét, tervét, dicsőségét, azonban természetesen annak létesítési eszközei nélkül s ellene nyilatkozik az általános hidvám-fizetésnek; mert ugymond, ha megkezdjük egyszer nyirbálni a nemesi

szabadságot, majd folytatjuk is, s végre olyanná lesz az, mint a manchester-nadrág, mely ha egyszer szakadozni kezd, nem igen állja a varrást.

Másik azt állítá, inkább kikerülésül, mint számitással, hogy más utak, mások is vannak a hid létesítésére, s az ismeretes buvó-ajtócska: a subsidium, s a só árának föl-emelése felé sietett. Harmadik ideiglenesen néhány évre, és nem tovább hajlandónak nyilatkozott a hidvám elvállalására. Így többen erősb és gyöngébb ütegekkel ostromolák a tervet, magát az eszmét egy sem. Akadt azonban egy-kettő a választmányi tagok közt olyan is, ki győződéssel s nem alaptalan okokkal védte egész terjedelmében a gróf tervét. *Különösen egyike hosszabb szónoklattal fejtegette a még Széchenyi által nem, vagy kevésbbé érintett okokat, előnyöket; kárhoztatta a kiváltságos osztályok rögzött idegenkedését minden közteherviseléstől, mely a polgári állam és élet egyik elválhatlan föltétele, stb. Végezvén szavait a szónok, annak a szónoklatban kissé fölhevült vérét jónak látta egy szomszédjában ült agg táblabíró, lelkes pörölye minden tisztviselő vagy más egyéni kihágásnak, visszaélésnek és törvénytelenségnek, buzgó védője az alkotmányos jogoknak, de ezek közt a kiváltságoknak is — ezen jeges szavakkal hűteni le: „Nem hittem volna, hogy öcsém uram ennyire megunta légyen azt a kis nemesi szabadságát!”* Mélyen hatottak e szavak a fiatalabb szónok lelkére, mert tisztelve szerette az öreget s viszont szeretteték attól, s csak ez egy keresztutnál tértek el egyszer s csak kis időre egymástól. „Majd megértjük mi, urambátyám itt is egymást!” — szóla engesztelve az öreghez. „Soha!” — felelte az lángoló szemekkel. S a vita folyt ellen és mellett, amarra hajló többséggel.

Széchenyi féltve ügyét és sejtve a még friss ingerültséget, elővette szokott s nem ritkán sikerült fortélyát: „Aludjunk rá tisztelt urak!” — kiáltá a vita közé, mely már-már ugynevezett laterisatióra fajult el, s a tárgy további vitatója elhallgatott. Más- és harmadnap más tárgyak föl-vételével tétetett intermezzo, Széchenyi s elvrokoni ügyesen használták fel az időközt magán-értésekre, s negyedik napon csekély módosítással a hidvám általános fizetésének határozott föltételével, elfogadtatott a gróf terve, magának az

öreg táblabírónak is beleegyezésével, noha nem épen fogaközi mormogása s baljósolgatása nélkül. A közgyűlés, miután a választmány birta volt annak főbb szónokait, rövid vitázás után szinte magáévá tette az utasítást.

Tantae molis erat ily nehéz vajadások közt születék meg 1832-ben az első lépés azon nagylelkű lemondáshoz, mit néhány évvel később a magyar kiváltságosok csaknem példa nélküli nemes buzgalommal s öntudással maguk önkényt sürgettek s hoztak áldozatul hazának és igazságnak!

FÁY ANDRÁS.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár